

Tijelova godine 1994.) razmatra ulogu glazbe u međuljudskoj komunikaciji. Na njegove se notne primjere nastavlja P. Bergamo s jednim primjerom madrigala za djevojački zbor, obou i zvona, a slijedi povijesni pregled crkvenog pjevanja u drveniškoj župi, odnosno liturgijskih i paraliturgijskih pobožnosti (N. Čapalija Ljubomirov).

O počecima školstva na otoku piše A. Jurić u okviru dijela *Odgoj i obrazovanje*, dok su se u sljedećoj tematskoj cjelini našli radovi koji svjedoče o kulturnim znamenitostima otoka Drvenika, odnosno zaslužnim pojedincima koji s njega potječu. O zamjeni slavenskoga bogoslužja latinskim, te s tim u vezi posebnoj ulozi bogoslovnih knjiga piše I. Pažanin, donoseći i popis tiskanih knjiga, pjesama i ostalih paraliturgijskih tekstova sačuvanih u drveniškom arhivu. O slikama, onima oltarnima u župnoj crkvi piše R. Tomić, a o podrijetlu "Bogorodice s djetetom", slike u vlasništvu jedne drveniške obitelji I. Prijatelj-Pavičić. Slijedi blok tekstova o poznatim Drvenišanima i njihovu djelu (M. Meštrović, K. Prijatelj, I. Zidić, I. Pažanin), uglednim drveniškim obiteljima (D. Radić), da bi cjelina završila iskrama raznorodnih izričaja (M. Jurjević, M. Civadelić, D. Geić, Đ. Rušinović-Sunara, M. Čapalija, M. Meštrović, Ž. Kostović, M. Vulas, J. Rušinović, V. Sinjkević, V. Pensa, M. Radica, N. Čapalija Lj., J. Meštrović, N. Civadelić). Najveći je dio priloga prije objavljen u časopisima različite namjene, odnosno zbirkama pjesama. Isto je i s tekstovima okupljenima u posljednjoj tematskoj cjelini, koja sadrži osam priloga (R. Marčić, A. Removčan, I. Rubić, G. Peričić, F. Zubak, I. Pažanin, J. Kostović). Prilozi prenose neke zanimljivosti otoka Drvenika i života na njemu, a jedan je religijskog karaktera (J. Kostović).

Na samom kraju valja napomenuti kako se stječe dojam da je želja urednika — sudeći po raznovrsnosti tema i imena koja su ih obradila — da zbornicima obuhvati što više rezultata različitih istraživanja dovela do toga da su se u okviru pojedinih tematskih cjelina pojavili tekstovi za koje zaista nije jasan ključ po kojemu su odabrani. Pa i pored toga valja ustvrditi da to ne umanjuje doprinos ovih zbornika upoznavanju otoka, a svim bi Drvenišanima mogao poslužiti i kao obrazac i kao motiv za nastavak (i početak) takva djelovanja.

Ana-Marija VUKUŠIĆ

Ján Botík, Slovenskí Chorváti, Etnokultúrny vyvin z pohľadu spoločenskovedných poznatkov, Luč, Bratislava 2001., 230 str.

Knjiga slovačkog etnologa Jána Botíka *Slovenskí Chorváti* sveobuhvatna je knjiga o slovačkim Hrvatima, migrantima i potomcima tzv. stare hrvatske dijaspore, koji su se u nekoliko desetaka sela zapadne i jugozapadne Slovačke trajno naselili tijekom 16. stoljeća. To znači da se ova knjiga bavi prisutnošću Hrvata u Slovačkoj koja traje već pet stoljeća.

Naime, početak i kraj hrvatske migracije u Slovačku odvijao se u 16. st. u tri vala između 40-ih i 70-ih godina, što znači u dosta kratkom razdoblju. Imigracija je najvećim dijelom bila planirana i organizirana, a izravna je posljedica ugroženosti domicilnih područja zbog prodora Turaka s jedne, te depopulacije migratornih područja u Slovačkoj s druge strane. Prvo je stizalo plemstvo, zatim građanstvo, a u posljednjem su valu dolazili seljaci. Dio hrvatske migracije u Slovačkoj jest rezultat sekundarne imigracije, tj. reemigracije iz područja tadašnje Zapadne Ugarske, pokrajine kasnije nazvane Gradišće.

Autor na početku knjige napominje da o slovačkim Hrvatima postoji opsežna i tematski raznolika literatura (s područja povijesti, demografije, lingvistike, etnologije, folkloristike itd.). Međutim, njegova namjera nije bila sumirati u sustavni pregled sve bitno što su donijela prethodna istraživanja, nego, koristeći se "ovim znatno raspršenim informacijama", vlastitim opsežnim istraživanjima, stvoriti cjelokupnu sliku o slovačkim

Hrvatima: o njihovu povijesnom, gospodarsko-socijalnom, jezičnom, kulturnom, vjerskom i nacionalnom razvitku.

Autor je svoje istraživanje ipak pretežno usmjerio na "seljačko-seosko stanovništvo" u tridesetak sela u kojima su Hrvati imali natpolovičnu ili barem polovičnu zastupljenost. Na tome je uzorku istraživao ulogu pojedinih činitelja identiteta, kao što su etnonim, materinski jezik, etnička svijest, te razni "izrazi" materijalne i duhovne kulture, kako bi, prema vlastitu tvđenju, istražio procese interakcije etnokulturne ustrajnosti i asimilacijskih procesa.

Autor ističe da je koncepcija knjige velikim dijelom nastala zahvaljujući višegodišnjem djelovanju Centra za dokumentaciju hrvatske kulture, osnovanom godine 1996. pri Slovačkom narodnom muzeju, kojemu je glavna djelatnost sustavno i kompleksno istraživanje hrvatskoga naroda u Slovačkoj. Naime, pri ovome je Centru u relativno kratkom vremenskom razdoblju prikupljeno te stručno i znanstveno obrađeno niz hrvatskih pisanih dokumenata iz 17. i 18. stoljeća, rukopisnih zbirki vjerskih pjesama i molitava, kronika, vjerskih i školskih knjiga od 18. do 20. stoljeća, ikonografskih, heraldičkih i drugih pisanih dokumenata 16. do 19. stoljeća o najvažnijim rodovima hrvatskoga plemstva i drugo.

Koncepcija knjige je sljedeća: prvo poglavlje govori o naseljavanju Hrvata u Slovačku, a potom slijedi poglavlje o socijalnom raslojavanju migranata s obzirom na porijeklo, ali i društveno-ekonomsku situiranost u doseljenom području na seljački, obrtničko-građanski, zemljoposjednički i plemićki sloj. Nakon toga je riječ o etnonimu, etničkoj svijesti i mentalitetu. Posebno je poglavlje posvećeno etnolingvističkim temama: razgovornom, vjerskom, nastavnom, pisanom i književnom jeziku, te jezičnoj promjeni. Posljednje se poglavlje bavi tradicijskom kulturom i načinom života (poljoprivredom, vinogradarstvom, voćarstvom, graditeljstvom i stanovanjem, odjećom, folklornim likovnim izrazom, obitelji i zajednicom, obitelji i kalendarskim običajima i folklornim tradicijama). Na kraju knjige nalazi se popis literature i kazalo mjesta.

Knjiga Jána Botfka doista je iznimno interdisciplinarno znanstveno djelo o povijesti i kulturi hrvatske zajednice u Slovačkoj koja, kako je istaknuto, već pet stoljeća živi na spomenutom prostoru. U 21. stoljeću ta zajednica broji manje od tisuću pripadnika, ali — kako je autor istraživanjem uspio dokazati — uz pomoć brojnih preživjelih, transformiranih ili novostvorenih identiteta još posjeduje, čuva i njeguje hrvatski etnokulturni identitet.

Jadranka GRBIĆ

Termin *Donja zemlja* označuje u slovačkoj znanosti područja koja su po završetku turske ekspanzije bila izrazito depopulirana te su se u njih tijekom 18. i 19. stoljeća postupno naseljavali pripadnici raznih naroda, među njima i Slovaci. Protežu se od južne državne granice današnje Republike Slovačke na dijelove teritorija današnje Mađarske, Hrvatske, Jugoslavije, zapadne Rumunjske i sjeverne Bugarske.

Jaroslav Čukan, Dolnozemske reflexie na nerol'nicke zamestnania, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra 2001., 231 str.

Knjiga slovačkog etnologa Jaroslava Čukana *Donjozemске reflexije na nepoljodjelska zanimanja* predočuje rezultate autorskih terenskih istraživanja od 1994. do 2001. godine u deset lokaliteta na području Mađarske i Hrvatske u kojima i danas žive Slovaci, potomci nekadašnjih migranata. U Hrvatskoj je boravio među Slovacima u slavonskim selima Ledenik i Markovac.